

Neuvotteleva virkamies Mikko Horko

8.11.2023

Ympäristövaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI YLEISESTÄ ASUMISTUESTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 74/2023 vp)

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisestä asumistuesta annettua lakia. Esitys perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan. Valtiontalouden tasapainottamiseksi asumistuen saamisen ehtoja muutettaisiin. Tukeen vaikuttavien tulojen vaikutusta kiristettäisiin, tukiprosenttia laskettaisiin ja ansiotulovähennyksestä luovuttaisiin. Asumistuen kuntaryhmitystä muutettaisiin pääkaupunkiseudulla siten, että Helsinki yhdistettäisiin muuhun pääkaupunkiseutuun. Lisäksi yleinen asumistuki omistusasuntoihin lakkautettaisiin.

Ansiotulovähennyksen ja omistusasuntojen asumistuen poistamisella tukea kohdennettaisiin kaikkein pienituloisimmille ja vähävaraisimmille ruokakunnille. Tuen määrään vaikuttavan perusomavastuuosuuden määräytymistä muutettaisiin niin, että muiden muutosten vaikutukset olisivat lievempiä lapsiperheille.

Vaikutukset

Vaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan

Muutokset pienentäisivät yleistä asumistukea saavien kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. Muutoksen suuruus riippuu kotitalouden koosta, asuinpaikasta, tulotasosta sekä asumismenoista. Muutokset vaikuttavat kaikkiin yleisen asumistuen saajiin, joskin toimeentulotuen saajilla yleisen asumistuen pieneneminen kompensoituu täysimääräisesti toimeentulotuesta. Eniten tuki pienenee jonkin verran työtuloja saavilla tuensaajilla.

Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2

Helsingin yhdistäminen kuntaryhmään 2 laskee yleisen asumistuen hyväksyttävät asumismenot Helsingissä muun pääkaupunkiseudun tasolle. Esimerkiksi yksinasuvalla enimmäisasumismenot tippuvat Helsingissä 582 eurosta 563 euroon vuoden 2023 tasossa. Tuen tasossa tämä tarkoittaa yksinasuvalle enimmäisasumismenot ylittävälle noin 15 euron kuukausittaista laskua. Useamman henkilön ruokakunnissa tuki pienenee euromääräisesti tätä enemmän. Lähes kaikki Helsingissä yleistä asumistukea saavat ylittävät jo nykyiset enimmäisasumismenot, joten muutos vaikuttaa lähes kaikkiin helsinkiläisiin asumistuen saajiin.

Omistusasuntojen asumistuen lakkauttaminen

Omistusasunnoista maksettiin yleistä asumistukea vuoden 2022 lopussa vajaalle 15 000 ruokakunnalle eli 3,9 prosentille kaikista tuensaajaruokakunnista, joskin määrä on ollut melko nopeassa kasvussa todennäköisesti korkotason nousun myötä, ja elokuussa 2023 tukea maksettiin jo 17 000 ruokakunnalle. Kaksi kolmasosaa tuista maksettiin osakeasuntoihin ja yksi kolmasosa omakotitaloihin. Keskimäärin tukea maksettiin vuoden 2022 lopussa noin 190 euroa kuukaudessa noin 362 euron asumismenoihin. Elokuussa 2023 keskimääräinen tuki oli kasvanut noin 242 euroon kuukaudessa ja keskimääräiset asumismenot tuensaajilla 513 euroon kuukaudessa. Nykyisellä korkotasolla tuen poisto siis poistaisi noin 17 000 tuensaajalta keskimäärin noin 240 euron tuen kuukaudessa. Mikäli asumismenojen ja tuensaajien määrän nousevat trendit jatkuvat, vaikutus olisi vuonna 2024 todennäköisesti jonkin verran tätä suurempi.

Suurin osa tukea omistusasuntoon saavista on yksin asuvia, mutta myös yksinhuoltajien osuus on varsin korkea, yli neljännes. Yli kahden aikuisen ruokakuntiin tukea maksettiin melko harvoin.

Kesäkuussa 2023 yleistä asumistukea omistusasuntoihin maksettiin yhteensä 16 860 ruokakunnalle. Näistä 2 134 ruokakuntaa asui Helsingissä. Espoossa, Vantaalla ja Kauniaisissa asui yhteensä 1 437 ruokakuntaa. Eli pääkaupunkiseudulla tukea saavista omistusasujista asui yhteensä 3 571 ruokakuntaa. Nykyisessä asumistuen 3. kuntaryhmässä (eli mm. Turku, Tampere, Oulu ja muut kaupungit) omistusasunnon tukea maksettiin 7 143 ruokakunnalle. Näin ollen kuntaryhmässä 4 eli maaseudulla, tukea maksettiin 6 146 ruokakunnalle.

Muutosten yhteisvaikutukset tuensaajiin

Eniten muutokset vaikuttavat ansiotulovähennyksen ja perusomavastuun korotuksen myötä työssäkäyviin ruokakuntiin, joista yli kolmasosan arvioidaan tippuvan kokonaan pois yleiseltä asumistuelta. Keskimäärin tuki muuttuisi työssäkäyvällä ruokakunnalla 133 euroa kuukaudessa. Opiskelijaruokakunnista tuelta tippuisi arviolta 6,5 prosenttia ja työttömistä arviolta 8 prosenttia. Vastaavasti yleinen asumistuki pienenis opiskelijaruokakunnalla keskimäärin 76 ja työttömällä ruokakunnalla 73 euroa kuukaudessa.

Perhetyypeistä muutokset vaikuttaisivat ruokakunnittain tarkasteltuna eniten kahden vanhemman lapsiperheisiin, joista yli 23 prosenttia tippuisi tuelta kokonaan ja tuen muutos olisi keskimäärin 140 euroa kuukaudessa. Myös lapsettomiin pareihin muutokset olisivat samankaltaisia: 25,5 prosenttia tippuisi tuelta kokonaan ja tuki pienenis keskimäärin 127 euroa kuukaudessa. Yksinasuvilla tuelta tippuisi kokonaan 11 prosenttia, ja tuki pienenis keskimäärin 70 euroa kuukaudessa. Yksinhuoltajilla vastaavat luvut olisivat 15 prosenttia ja 111 euroa. Luvut ovat ruokakuntakohtaisia, joten yksinasuvilla muutos olisi kuitenkin euromääräisesti suurin henkilöä kohden.

Osa yleisen asumistuen saajista saa kuitenkin myös toimeentulotukea. Mikäli kotitalous saisi toimeentulotukea ilman yleisen asumistuen muutoksiakin, kotitalouden käytettävissä olevat tulot eivät käytännössä muutu, koska yleisen asumistuen

pieneneminen lisää toimeentulotuen tarvetta, ja siten kotitalouden saamaa toimeentulotukea. Kelan arvion mukaan toimeentulotuen saajien määrä lisääntyy muutoksen myötä noin 15 000 kotitaloudella.

Vaikutukset valtion ja kuntien kustannuksiin

Muutokset vähentäisivät valtion asumistukimenoja yhteensä noin 385 miljoonaa euroa vuodessa. Muutokset kuitenkin lisääisivät toimeentulotukimenoja vuositasolla yhteensä arviolta noin 77 miljoonaa euroa, jolloin muutokset säästäisivät julkisia menoja yhteensä arviolta noin 308 miljoonaa euroa vuodessa.

Vaikutukset toteutuisivat vaiheittain, koska yleisen asumistuen määrää tarkistetaan tuen saajilla 12 kuukauden välein tai olosuhteiden muuttuessa. Vaikutusarviot julkiseen talouteen ovat vielä tarkentuneet hallituksen esityksen antamisen jälkeen, ja toisin kuin esityksessä mainitaan, vuonna 2024 mainitusta säästösummasta toteutuisi vajaa kolmasosa ja vuonna 2025 jo valtaosa.

Vaikutukset asuntomarkkinoihin

Vuoden 2015 asumistuen uudistuksen vaikutuksia tarkastelleessa tutkimuksessa (Eerola, E., Lyytikäinen, T., Saarimaa, T., & Vanhapelto, T. (2022). The Incidence of Housing Allowances: Quasi-Experimental Evidence) ei havaittu pieniin asuntoihin kohdistuneiden asumistuen muutosten vaikuttaneen vuokratasoon. Tulosten mukaan yhden euron asumistuen lisäys johti vuokrien kasvuun alle sentillä. Tulosten perusteella voidaan odottaa, ettei myöskään ehdotetuilla asumistuen muutoksilla ole suuria vaikutuksia yleiseen vuokratasoon. On kuitenkin mahdollista, että asuntomarkkinoiden tilanne on muutosten voimaantulohetkellä siinä määrin erilainen kuin vuoden 2015 uudistusten jälkeen, että ehdotusten vaikutukset vuokratasoon olisivat tutkimuksessa havaittuja suuremmat. Aiemman tutkimuksen perusteella suuret vaikutukset vuokratasoon lienevät kuitenkin epätodennäköisiä.

Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2024. Lain 7 ja 9 §, 12 § 6 momentti ja 52 § ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1.9.2024, eli asumistuen lakkauttaminen omistusasuntoihin tulisi voimaan 1.9.2024. Muutokset tulisivat voimaan pääsääntöisesti vaiheittain, eli sitä mukaa, kun kyseinen asumistuki tarkistetaan, joko määräaikaistarkistuksessa tai tuensaajan olosuhteiden muuttuessa. Omistusasuntoihin maksettavat tuet lakkautettaisiin kuitenkin kerralla 1.9.2024.